

Naar een Vlaams Leesoffensief 2021-2025

1. Situering

Deze tijden van ontleding en vervluchtiging vragen om een Leesoffensief dat de wapens opneemt om iedereen opnieuw aan het lezen te brengen.

Het Leesoffensief vertrekt vanuit grote bezorgdheid over de achteruitgang in lezen en in begrijpend lezen. Elk lokaal en internationaal onderzoek toont het aan: veel studenten zijn niet langer in staat coherente, leesbare teksten te produceren. Een vijfde van de leerlingen haalt niet het minimale referentieniveau op vlak van lezen. Uit internationaal vergelijkend onderzoek komt ook naar voren dat Nederlandse en Vlaamse jongeren het laagst scoren op het vlak van leesplezier. Wat ze lezen, is ook vaak fragmentarisch en vluchtig, bestemd voor een steeds kortere aandachtspanne. De urgentie kan moeilijk hoger zijn want: taal is de maïzena die onze samenleving bindt. Wanneer het taalgevoel verdwijnt, gaat ook een diepere samenhang verloren.

De strijd is echter niet verloren. Het Leesoffensief wil jongeren opnieuw leren lezen. Weg met het saai imago, een associatie die vooral jongeren lijken te maken. Dat is in de eerste plaats voor hen nefast. Boeken en teksten kunnen jongeren inwijden in de tradities, cultuur en ideeën van een volk of een land. Zo reflecteren lezers op zichzelf en de wereld. Maar boeken werken niet alleen als vensters die een blik bieden op andere werelden. Ze zijn vooral essentiële bouwstenen zonder dewelke emancipatie, sociale mobiliteit en welvaart betekenisloze begrippen blijven. Om hen te bereiken, hebben we dan ook vooral nood aan laagdrempelige acties. Het heeft geen zin om niet-lezers om de oren te slaan met dikke romans: graag leren lezen doe je stap voor stap.

Daarom hecht het Vlaamse regeerakkoord groot belang aan taal en de bevordering van de kennis van het Nederlands. Het is het onderwijsvak dat alle andere vakken mogelijk maakt en de basis vormt voor elke maatschappelijke en culturele participatie. Lezen en spellen blijven ook in de 21^e eeuw essentieel voor verdere educatie en participatie in de maatschappij. Het gouden ticket voor ons Nederlands is de basiscompetentie van het willen en kunnen lezen, van boeken, teksten, essays... 'Als je wil dat je kinderen intelligent zijn, lees ze sprookjes voor, als je wil dat ze briljant zijn, lees ze méér sprookjes voor', zei Einstein.

Het Leesoffensief is een Vlaams-Nederlandse alliantie, want de uitdaging is in de hele Lage Landen hetzelfde. De Minister van Onderwijs gaf aan - o.a. op het Comité van Ministers van de Taalunie - prioritair werk te willen maken van bevordering van leesvaardigheid en leesmotivatie bij scholieren, en hiervoor ook te willen kijken naar samenwerking met Nederland via de Taalunie. De Minister van Cultuur bevestigde dit: een geïntegreerd leesbeleid onderwijs-cultuur maakt het leesbevorderingsbeleid doeltreffend en duurzaam en maakt Vlaanderen als gemeenschap sterker. Het is de volgende en noodzakelijke schakel in een breed en levenslang leesbeleid dat vanuit Cultuur wordt gevoerd.

Om een echte leescultuur te creëren, is een meer structurele en langdurige samenwerking op het vlak van leesonderwijs aangewezen. We willen een maatschappelijke beweging op gang trekken zodat leesvaardigheid én leesplezier bij scholen, bibliotheken, maar zeker ook in de thuisomgeving weer aan belang winnen. De departementen Onderwijs en Vorming, Literatuur Vlaanderen, en het Departement Cultuur, Jeugd en Media, maar ook de mensen in het veld - van leerkrachten tot bibliothecarissen, slaan - moeten de handen in elkaar om het leesvuur opnieuw aan te jagen. Hiervoor ontwikkelen we een Leesoffensief waarmee we alle kinderen, jongeren maar ook de volwassenen willen bereiken.

De wapens van het Leesoffensief zijn concrete acties die gericht worden op het ruimst mogelijke publiek. We zetten in op 6 actieterreinen:

1. we maken de allerkleinsten warm voor lezen, nog vóór ze naar school moeten. We zetten in op het project Boekstart en de kinderopvang om de leesbagage al op voorschoolse leeftijd te versterken. Ook ouders en grootouders spelen hierin een cruciale rol: in hun wisselwerking met de kinderen ligt de kiem voor het lezen;
2. we versterken de vaardigheden van de leerkrachten op het gebied van lezen en maken werk van een leesbeleid op elke school;
3. we schakelen de bibliotheken verder in als belangrijke speler in het leesbevorderingsnetwerk;
4. we schuiven leesonderwijs naar voren als een cruciale bouwsteen van de culturele en persoonlijke ontwikkeling voor kinderen en volwassenen;
5. we doen meer onderzoek naar goede methodieken en mogelijke - digitale – innovaties om leesvaardigheid op te krikken;
6. we zetten brede en aantrekkelijke communicatiecampagnes op poten naar analogie met de campagnes rond STEM om lezen weer hip te maken.

De eerste stap is om op korte termijn een stuurgroep rond de tafel te brengen met de belangrijkste onderwijs- en cultuuractoren die een verenigde visie voorstaan: het investeren in zowel leesvaardigheid (technische kant van lezen, inclusief leesbegrip) als leesmotivatie (affectieve kant van lezen). Ze moeten goede praktijken uitlichten die het verschil kunnen maken. Als we het probleem ten gronde willen begrijpen, moeten we voorbij de grenzen van één expertise of beleidsdomein kijken, en het benaderen vanuit een brede hoek: van pedagogen tot psychologen, tot historici, sociologen en filosofen en alles daartussen in, inclusief de onmisbare ouders of de jongeren zelf. Iedereen is welkom om zich aan te sluiten bij het Leesoffensief, als je maar wil strijden voor weer meer gaan lezen.

Het Vlaamse regeerakkoord spreekt duidelijk over een gedragen én duurzaam taal- en leesbevorderingsbeleid over diverse beleidsdomeinen heen. Deze nota reikt ook de hand uit naar andere Vlaamse bevoegdheden.

2. Urgentiebesef

2.1 Dalende leesvaardigheid in het onderwijs

Diverse culturele studies en de resultaten van internationale onderwijsonderzoeksrapporten (cf. PIRLS/2016- en PISA/2018) onderstrepen de dalende leesvaardigheid bij de 10- en 15-jarigen.

De PISA-resultaten zijn gekend:

- Vlaanderen behoort niet meer tot de internationale 'top 10' inzake leesvaardigheid;
- de gemiddelde score voor Vlaanderen daalt van 519 naar 502;
- het percentage leerlingen dat voor lezen het minimale referentieniveau (B2) niet haalt, stijgt van 13,4% naar 19,3%;
- voor leesplezier bekleedt Vlaanderen zelfs de voorlaatste plaats: 60% van de 15-jarigen zegt enkel te lezen als het moet, 50% vindt lezen tijdverlies en slechts 17% geeft aan dat lezen één van hun favoriete hobby's is.

Deze resultaten bevestigen de PIRLS-studie (2016) die aantoont dat het niveau begrijpend lezen ook in het Vlaamse basisonderwijs op relatief korte tijd dramatisch gedaald is. En vooral: dat de neerwaartse trend systemisch is.

Een goede taal- en leesvaardigheid is noodzakelijk om te kunnen slagen in het hoger onderwijs. Uit onderzoek blijkt echter dat de taalvaardigheid van jongeren in het hoger onderwijs de laatste jaren daalt (Taal telt, 2019)

Woordenschatkennis gaat achteruit en teksten van veel 18-jarige jongeren vertonen een gebrek aan een heldere opbouw en een gepast taalregister. Dat komt vooral omdat ze niet meer 'diep' lezen, m.a.w. langere teksten of boeken geconcentreerd lezen. Taal- en leesvaardigheid vormen echter de absolute basis voor alle leren en zijn daardoor essentieel voor de kwaliteit van het onderwijs in zijn volle breedte.

2.2 Leescultuur onder druk

Lezen is één van de belangrijkste culturele competenties en draagt bij tot persoonlijke ontplooiing, binnen en buiten het onderwijs.

Het aantal mensen dat lezen als activiteit van hun tijdsbesteding vermeldt, is laag en al zeker bij de jongste leeftijdsgroepen. Dit komt duidelijk naar voren uit het VUB-tijdsbestedingsonderzoek (2015) en werd ook eerder aangetoond in het door het BoekenOverleg geïnitieerde onderzoek naar het koop-, leen- en leesgedrag in Vlaanderen (2011). Slechts 12% van de bevroegden benoemde 'lezen' als zijn of haar voorkeurshobby.

In de Vlaamse openbare bibliotheken tekent zich de laatste jaren een gemengd beeld af. Jonge lezers zijn sterk vertegenwoordigd, jongvolwassenen en volwassenen lenen minder uit, maar uit het laatste gebruikersonderzoek (2018) blijkt wel een stijgend aantal bibliotheekbezoeken. De toename van bibliotheekbezoeken weerspiegelt zich vooralsnog niet in meer uitleen.

We hebben nood aan een positief lees klimaat waarin zowel onderwijs- als cultuuractoren hun rol spelen. Niet enkel scholen, maar ook bibliotheken, kunsten- en erfgoedorganisaties, jeugdwerk, de bredere sociaal-culturele omgeving van kinderen, jongeren en volwassenen bepalen hoe zij omgaan met lezen. Leesbevordering heeft dus een levenslange en levensbrede aanpak nodig.

Het is vijf voor twaalf: een Leesoffensief dringt zich op, met een geïntegreerde aanpak op verschillende niveaus en met een innovatief communicatieplan aangepast aan de diverse doelgroepen.

3. Bouwstenen voor een Leesoffensief

3.1 Leesvaardigheid en leescultuur staan voorop in het onderwijs

➤ Vlaams Actieplan Leesbevordering 2.0

Veel kennis en expertise over lezen en leesplezier zit bij culturele actoren: bibliotheken, auteurs, literaire organisatoren, leesbevorderaars met de referentieorganisatie Iedereen Leest op kop. Zij verenigen de krachten uit het boeken- en letterenveld in het BoekenOverleg en bezorgden in 2019 een memorandum aan de Vlaamse regering. In deze 'Leeslijst van het BoekenOverleg - 10 prioriteiten voor 5 jaar beleid' - pleitte het BoekenOverleg ervoor dat de Vlaamse overheid zich inhoudelijk en financieel zou engageren voor de uitvoering van een ambitieus, gecoördineerd en resultaatgericht Actieplan Leesbevordering, onder meer verwijzend naar de aanbevelingen en acties van de Vlaams-Nederlandse Taalraad Begrijpend Lezen.

➤ Taalunie en Taalraad 'Begrijpend Lezen'

Naar aanleiding van de PIRLS 2016-resultaten gaf het Comité van Ministers de Taalunie de opdracht een Taalraad Begrijpend Lezen op te richten voor advies over effectief leesonderwijs en leesmotivatie. In juni 2019 nam het Comité kennis van het document '**Effectief leesonderwijs. Acties voor beter leesbegrip en meer leesmotivatie**' en ging akkoord met de daarin voorgestelde acties. In januari 2020 rapporteerde de Taalunie over de verdere uitrol van de aanbevelingen en de potentiële uitbreiding van de aanpak.

Vlaanderen en Nederland willen ook de volgende jaren inzetten op kennisuitwisseling via de expertise van de Taalunie en de Taalraad Begrijpend Lezen. De Taalunie maakte van leesbevordering dan ook tot één van haar speerpunten. in haar meerjarenplan 2020-2024.

➤ **Van Knelpunt tot Speerpunt. Leesmotivatie in de Vlaamse lerarenopleidingen (UA, 2019)**

In opdracht van Literatuur Vlaanderen, Iedereen Leest en CANON Cultuurcel voerde de Universiteit Antwerpen een onderzoek uit naar knelpunten in het onderwijs die maken dat de actuele leesbevorderingsaanpak niet het gewenste resultaat bereikt. Uit het onderzoek bleek dat - ondanks de vele inspanningen van de Vlaamse lerarenopleidingen - slechts een minderheid van de scholen een expliciet uitgeschreven en breed gedragen visie op leesmotivatie en -didactiek heeft. Een hele reeks drempels werd geïdentificeerd. Het aanbod leesbevorderende initiatieven werd gewaardeerd als goed (vanuit de cultuursector en het lokale bestuursniveau) tot minder goed (aanpak van uitgever van schoolboeken), maar vooral ook als erg versnipperd. **Er is m.a.w. duidelijk vraag naar een geïntegreerde aanpak op verschillende niveaus.** Wij wensen daaraan toe te voegen dat ook de aanpak van het technisch (kunnen) lezen daarbij prioritair onder de loep dient genomen.

➤ **VLOR, Sleutels voor effectief begrijpend lezen (2019)**

Volgend op de PIRLS/2016-resultaten liet de VLOR een wetenschappelijk consortium een overzicht maken van de meest recente wetenschappelijke inzichten over het proces van begrijpend lezen, over effectieve en eigentijdse didactiek voor de school- en klaspraktijk, en over verschillende profielen van lezers en de aanpak die zij nodig hebben. Op basis van een systematische literatuurstudie stelde dit consortium een begrijpend-leesdidactiek voor met vijf didactische sleutels:

- (1) functionaliteit (uitdagende en betekenisvolle teksten en opdrachten);
- (2) interactie (tussen leraar en leerlingen én tussen leerlingen onderling);
- (3) strategie-instructie (expliciet);
- (4) leesmotivatie en
- (5) transfer (veel kansen creëren om te lezen, binnen en buiten de school).

Vanuit een sterker Leesoffensief is het nu zaak te bekijken hoe de realiteit van het werkveld met het aangeleverde, theoretische model aan de slag gaat, of er

- (1) concrete verbeteringen kunnen worden aangebracht en
- (2) of de aanpak binnen het werkveld een grotere plaats kan krijgen.

De uitdaging is om de beschikbare theorie om te zetten in de praktijk en daarbij ook de bestaande goede voorbeelden - die de afgelopen jaren ondergesneeuwd raakten - opnieuw in het brandpunt van de aandacht te brengen. Lerende Netwerken van Leerkrachten, samen met strategische partners uit het onderwijs en het culturele veld, zullen duidelijk maken dat er - naast de vele aandachtspunten - echt ook veel goede methodes worden gehanteerd. Zaak is deze op een praktische en haalbare wijze **in schaalvergroting** te zetten.

➤ Initiatieven van de nieuwe legislatuur

- de nieuwe eindtermen Nederlands 1ste graad (goedgekeurd in het Parlement) en voor de 2de en 3de graad (klaar op ontwikkelniveau) evenals de nieuw te ontwikkelen eindtermen basisonderwijs;
- de Prioritaire Nascholing 2020-2021 en 2021-2022 die inzet op Begrijpend Lezen;
- de engagementsverklaring rond 'rijke teksten' die de educatieve uitgevers in december 2019 ondertekenden;
- de 2 oproepen (1) 'Taalstimulerende activiteiten Nederlands in de schoolvakanties en in de buitenschoolse opvang voor kinderen en jongeren' en (2) 'Lezen op school' (mei 2020);
- de oproep Zomerscholen 2020, met in de uitrol een ruim accent op taal;
- de ontwikkeling en invoering van standaardproeven in het secundair onderwijs om zo leerwinst te kunnen meten tussen het einde van de eerste graad en het einde van de derde graad. We focussen daarbij op het Nederlands en in het bijzonder op 'begrijpend lezen';
- de expertencommissie 'Beter Onderwijs', onder voorzitterschap van de heer Brinckman, neemt ook het leesbeleid onder de loep;
- de nieuwe beheersovereenkomst met Literatuur Vlaanderen voor 2021-2025, met speerpunten als
  - (1) het verduurzamen van een ambitieus beleidsoverschrijdend leesbevorderingsbeleid,
  - (2) een sterk structureel partnerschap met Iedereen Leest;
  - (3) het mogelijk maken van brede initiatieven die mensen willen aanzetten tot lezen, met specifieke aandacht voor kansengroepen en experiment;
  - (4) het verankeren van de dynamische literaire canon van KANTL als basis voor een breder verhaal over literair erfgoed en literaire klassiekers;
  - (5) de slagkracht vergroten van hefboomprojecten als Boekstart, Jeugdboekenmaand, Voorleesweek en de Kinder- en Jeugdjury;
  - (6) beleid en vorming rond leesbevordering in bibliotheken en
  - (7) inzetten op effectmetingen en relevante onderzoeksdata.
- de lancering van twee nieuwe literaire prijzen: fictiefictie/non-fictie en jeugdliteratuur.
- het inzetten van het magazine boekenjuf/meester om leerwinsten en voorbeeldpraktijken van de trajecten Lezen op School te communiceren.
- het lanceren van de Poëziesterren in het secundair onderwijs: het lezen van recente poëzie door leerlingen van de eerste en tweede graad.

3.2 Levenslang en levensbreed werken aan de leescultuur

Literatuur Vlaanderen geeft het leesbevorderingsbeleid vorm vanuit de filosofie van levenslang en levensbreed lezen, zoals dat ook in andere landen het geval is. De uitwerking en implementatie is een kerntaak van Iedereen Leest, de referentieorganisatie voor leesbevorderingsbeleid die binnen Literatuur Vlaanderen structureel ondersteund wordt.

Iedereen Leest heeft een actieprogramma dat zich op alle leeftijden en doelgroepen richt, en gaat dus breder dan de schoolleeftijd. Voor een effectief leesbeleid zet Iedereen Leest in op het levenslang lezen. Die brede samenhang is belangrijk en mag niet versnipperd geraken. Specifiek voor kinderen en jongeren ontwikkelt Iedereen Leest een beleid voor de (voorschoolse) leeftijd 0-3 jaar (Boekstart) en voor de (buiten)schoolse omgeving (Jeugdboekenmaand, Voorleesweek en de Kinder- en Jeugdjury). Onder andere via het project Inspirerende Leesomgevingen werkt Iedereen Leest ook - op vraag van de onderwijssector - binnen de onderwijscontext.

Het stimuleren van een breed gedragen leesbevorderingsbeleid vanuit Onderwijs en Cultuur, en bij uitbreiding idealiter ook Jeugd en Media, Welzijn, Binnenlands Bestuur, Inburgering en Gelijke Kansen zal - naast de noodzakelijke afstemming - ook leiden tot een optimale inzet van middelen en inzichten. Het vergroot de slagkracht en daarmee ook het multiplicatoreffect op leesbevordering omwille van het grotere bereik en de bredere uitrol van programma's, campagnes en deskundigheid van Iedereen Leest. Dit ligt in het verlengde van de vraag van Literatuur Vlaanderen, Iedereen Leest en het bredere Boekenoverleg om sterker in te kunnen werken op het leesonderwijs voor de cruciale leeftijdscategorie 3- tot 18 jaar.

4. Identificatie actieterreinen leesbevordering

Het voorgestelde Leesoffensief heeft als doel een krachtige en geïntegreerde leesaanpak te (laten) implementeren. De tijd is nu écht aangebroken om de theorie om te zetten in de praktijk. Focus zal daarbij liggen op (1) impactvolle en door het onderwijsveld en de cultuursector erkende en mee gecreëerde leesbevorderingsmethodieken en (2) op professionalisering van leesbevorderende actoren zoals de leerkrachten en het bibliotheekpersoneel.

Binnen onderwijs kan de ambitie niet anders dan maximaal zijn:

- een schoolbrede aanpak in 2.000 basisscholen en 1.000 secundaire scholen;
- ten behoeve van 1,3 miljoen leerlingen in het leerplichtonderwijs;
- aan de hand van een geïntegreerd beleid rond leesdidactiek en literatuureducatie in elke lerarenopleiding.

Voor het leesonderwijs en de wisselwerking met het bredere cultuureducatieve veld schuiven we een aantal actieterreinen naar voren. De klemtoon ligt de éne keer bij onderwijs, de andere keer bij cultuur, maar steeds is er een duidelijke wisselwerking.

Actieterrein 1 – Vroege Geletterdheid (0-3 en 3-6 jaar)

Alle internationale onderzoeksrapporten wijzen uit dat de langetermijneffecten van (voor)lezen op erg jonge (voorschoolse) leeftijd het grootst zijn. Kinderen die opgroeien met boeken of worden voorgelezen, die met hun ouders over boeken spreken of samen met hun ouders naar de bibliotheek of boekhandel gaan, kennen een sterkere taal- en cognitieve ontwikkeling. Onderzoek (Over ouders en leesopvoeding, 2012) toont aan dat opvoeden voorlezen is. Als kinderen een ouder zien lezen, zullen ze dat overnemen. Daarom is het ook belangrijk dat er voldoende boeken in huis zijn. Als ouders dagelijks één boekje voorlezen, komen kinderen in hun eerste vijf levensjaren met 296.660 extra woorden in aanraking (Stichting Lezen, 2019).

De eerste markering van een 'doorlopende leeslijn' wordt dus best zo vroeg mogelijk ingezet. Een voorschoolse investering in leesplezier en vroege geletterdheid levert belangrijke voordelen op waardoor kinderen beter aan de school kunnen beginnen. Dit stimuleringsbeleid 'Vroege Geletterdheid' kan in deze legislatuur verder ontwikkeld worden:

- in het kader van het relancebeleid worden er geïntegreerde projecten rond taal en lezen in de kinderopvang georganiseerd zodat ook kinderen die thuis minder culturele leesbagage meekrijgen, kunnen kennismaken met taal- en leesplezier, en zo ook een rijkere taal van bij de start meekrijgen;
- Iedereen Leest ontwikkelde binnen een internationaal netwerk het project **Boekstart**. Het brengt ouders van baby's en peuters zo vroeg mogelijk in contact met het (voor)lezen van boeken. Boekstart is daardoor een programma met een hefboomwerking voor het veranderingsproces in leesgedrag en -attitude. Het initiatief startte in 2005 als piloottraject in 10 gemeenten. In 2017 namen al 122 Vlaamse gemeenten deel en na de structurele ondersteuning vanuit de Vlaamse Overheid (2018) zijn ondertussen 250 gemeenten betrokken. We willen kijken om, na de complete uitrol van Boekstart (0-3 jaar), het beleid door te trekken naar de vervolgleeftijd 3 tot 5 jaar, en dus specifiek in te zoomen op het kleuteronderwijs;
- blijvend investeren in het versterken van expertise bij (onthaal)ouders, pedagogische begeleiders in kinderopvang, vrijwilligers in consultatiebureaus, begeleiders in opvoedingsondersteunende initiatieven en bibliotheekmedewerkers blijft een belangrijk aandachtspunt om effectieve leeseffecten te realiseren.

Actieterrein 2 – Onderwijs (laatste kleuterklas – 18-jarigen) en de lerarenopleidingen

Lezen moet in elke school een voldoende prioriteit krijgen en deel uitmaken van het taalbeleid op school met bijzondere aandacht voor het basisonderwijs. Omdat goed en gemotiveerd leren lezen alleen kan wanneer de kwaliteit van de leraar hoog is, moet er meer vorming rond leesbevordering voor leerkrachten (zowel binnen de lerarenopleidingen als op het vlak van permanente bijscholing) zijn evenals meer aandacht voor literatuureducatie. Dit geïntegreerde beleid moet leiden tot meer leesplezier en een betere lees- en taalvaardigheid, ook van kinderen die het Nederlands minder goed beheersen.

- Het is nodig om leesmotivatie (over de vakken heen en niet beperkt tot het vak Nederlands) structureel te verankeren binnen de ontwikkelingsdoelen, eindtermen en leerplannen zodat scholen tijd investeren in een geïntegreerde en duurzame leesverbetering, bovenop de overtuiging van individuele leerkrachten. Dit geldt voor alle vakken waar teksten gelezen worden en niet enkel het vak Nederlands.
- Er moet gekeken worden hoe lezen momenteel verdeeld is over het curriculum. Onderzoek van de UA Antwerpen (2019) toont dat het Vlaamse basisonderwijs vandaag de dag veel minder tijd besteedt aan taalonderwijs en - mutatis mutandis - aan lezen dan tien jaar geleden. Zo is die tijd in het vierde leerjaar met ruim een derde verminderd. Toevoegingen aan het curriculum die ten koste gaan van leesonderwijs zouden hiervan de voornaamste oorzaak zijn.
- De toepassing van de begrijpend-leesdidactiek in de klas en op school is ook sterk gebaat bij een betere bekendheid met het bestaande (culturele) aanbod rond lezen en de leesbevorderingsprogramma's (cf. o.a. Iedereen Leest en andere aanbieders). Deze programma's zijn vaste waarden, wetenschappelijk onderbouwd en daardoor belangrijke kapstokken voor het onderwijsbeleid in de beoogde opschaling van de leesmotivatie in de school. Deze programma's zullen ook tegen het licht gehouden worden om te bepalen waar ze verbeterd kunnen worden. Intussen kunnen schoolteams zich informeren over de onderzoeksgebaseerde sleutelprincipes voor krachtig leesonderwijs en vervolgens echt samen aan de slag gaan.

- Een paradigmashift dringt zich evenwel op om te zorgen voor de transfer tussen de taal- en de andere vakken. Vakoverschrijdende projecten, zowel intra als extra muros, zorgen er bovendien voor dat de schotten tussen taal- en niet-taalvakken worden doorbroken zodat leerlingen ook in een niet-taalles gemotiveerd worden om te lezen. Bijkomend kunnen leerkrachten een beroep doen op de expertise van externe partners, zoals bijvoorbeeld kunsteducatieve organisaties.
- We werken aan een beter aanbod op de scholen. Waar schoolbibliotheken nog te beperkt zijn, kunnen we dit verhelpen via een structurele samenwerking tussen school, bibliotheek en andere partners waardoor inspirerende leesomgevingen gerealiseerd worden. Het boek zal opnieuw binnengebracht worden in de schoolomgeving. Dit is bovendien een element waar de oproep 'Lezen op school' op inspeelt en die verdere monitoring vraagt op het vlak van voortgang en resultaten (zie ook actieterrein 3). Ook met de uitgevers kan het gesprek aangegaan worden om tot rijkere en meer kwalitatieve teksten te komen.
- We zetten goede praktijken (uit o.a. de projectoproep 'Lezen op School', de Zomerscholen enz.) in als voorbeelden van benaderingen die in de klas- en schoolpraktijk werden uitgetest, en die dus de kracht hebben om het brede onderwijsveld aan te spreken. We erkennen expliciet de expertise van de leerkrachten die het uiteindelijk moeten waarmaken en hun collega's over de streep kunnen trekken omdat de aanpak die zij voorstaan, de praktijktest heeft doorstaan.
- Ook op het vlak van lezen kan er een digitale sprong voorwaarts gemaakt worden. Daar waar smartphones en tablets vaak ongeschikt zijn voor diep lezen, aangezien de concentratie verstoord wordt door binnenkomende berichten en mails, zijn e-readers wél geschikt voor diep lezen. Online-bibliotheken kunnen bovendien het aanbod gevoelig verhogen. Voor sommige doelgroepen, zoals dyslectische jongeren, kan het fijn zijn om de tekstgrootte en het contrast aan te kunnen passen. Hyperlinks en woordverklaringen kunnen bovendien helpen om de motivatie te vergroten. Voor jonge kinderen is ook aangetoond dat interactieve digitale prentenboeken bijdragen aan het leesplezier.
- We stimuleren de lokale besturen en andere relevante partners om in de remediëringsklassen en vakantiescholen prioritair in te zetten op taal- en leesbevordering.

Bij de uitrol van deze initiatieven is het cruciaal om het opzet en de acties van de betrokken spelers uit het onderwijs- en cultuurveld maximaal af te stemmen binnen een eenduidig en gedragen groter kader om versnippering en suboptimale inzet van middelen te vermijden.

Actieterrein 3 – Bibliotheken

De bibliotheken zijn een uiterst belangrijke schakel om de toegang tot lezen te garanderen, het lezen te stimuleren en bij uitbreiding de geletterdheid in de meest brede betekenis te bevorderen. Lokale besturen kunnen het imago van lezen positief beïnvloeden en hebben via hun bibliotheekbeleid een verantwoordelijkheid, zowel rond levenslang lezen als rond leesbevordering.

Het is zaak die leesbevorderende taak van de bibliotheken opnieuw op de voorgrond te brengen. Zij vormen de cruciale schakel in de lokale leesbevorderingsnetwerken, lokaal en regionaal uitgebouwd met actoren uit Welzijn, Onderwijs en Cultuur. Hun laagdrempeligheid en nabijheid voor alle leeftijden zijn grote troeven.

Ook in het eerste actieterrein (Vroege Geletterdheid) spelen de bibliotheken al een verbindende rol en in het tweede actieterrein (Onderwijs) kan hun rol geïntensifieerd worden. De goedgekeurde projecten in het kader van de oproep 'Lezen op school' draaien vaak rond een versterkte samenwerking tussen scholen en bibliotheken. We stimuleren andere lokale besturen om succesvolle projecten ook bij hen ingang te doen vinden.

Beleidsmatig gaan we na hoe de bibliotheken in hun cruciale schakelfunctie aan belang kunnen winnen. Daarbij is het belangrijk dat bibliotheekmedewerkers hun deskundigheid op het vlak van leesbevordering en het werken binnen leesbevorderingsnetwerken kunnen ontwikkelen. Er is nood aan:

- een geïntegreerd beleid en visie rond leesbevordering in bibliotheken, met een belangrijke rol van bibliotheekmedewerkers als leesbevorderaars, en bijgevolg
- een vormingsaanbod rond leesbevordering voor bibliotheekmedewerkers.

Actieterrein 4 – Cultuurparticipatie: levenslang lezen

Lezen biedt extra kansen voor de persoonlijke ontwikkeling en de maatschappelijke participatie van kinderen en volwassenen. Dit is het beleid zoals gevoerd door Literatuur Vlaanderen en Iedereen Leest, en waarop via het Boekenoverleg de gehele boekensector is aangesloten. Hun beleid is vormgegeven in het Actieplan Leesbevordering 2.0.

Het is belangrijk om deze sinds vele jaren opgebouwde deskundigheid maximaal aan te wenden in het leesonderwijs, en tegelijk de goede aansluiting tussen het leesonderwijs (tot en met het tweedekansonderwijs) en het levenslang lezen te garanderen.

Actieterrein 5 –Onderzoek, opvolging en innovatie

Een bouwsteen die vaak minder aan bod komt, is systemisch onderzoek rond beleidsverbetering. Vooralsnog blijven we in Vlaanderen vaak aangewezen op buitenlands onderzoek en ontbreken er Vlaamse gegevens in internationale studies rond leesbevordering en leesmotivatie. Om geïnformeerd en op basis van wetenschappelijke data beleid te kunnen voeren, is er nood aan onderzoek. We zullen dat ook doen door in kaart te brengen welke nieuwe methodieken in het onderwijs moeten toegepast worden, voor zorgden dat Vlaamse jongeren wel nog goed scoorden op het vlak van leesvaardigheid (inclusief technisch lezen) en -motivatie.

Heldere doelstellingen op lange termijn met (tussentijdse) indicatoren, monitoring en impactmeting zijn nodig om de beoogde invloed (via acties en beleidslijnen) ook effectief te bereiken en dus o.a. snel op de bal te spelen wanneer een aanpak het beoogde effect niet bereikt. Tegelijk biedt dit onderzoek de basis voor schaalvergroting van wat wél loopt. Via effectmetingen kunnen acties en doelstellingen waar nodig bijgestuurd worden in functie van de noden en behoeftes van de doelgroep(en). We zetten in op een verdere uitrol en toepassing van de Leesscan.

Het ontwikkelen van standaardproeven voor het secundair onderwijs met daarbij een focus op Nederlands en in het bijzonder op ‘begrijpend lezen’, is dan ook een cruciale beleidsdaad die we deze regeerperiode nemen. Zo willen we leerwinst meten die de scholen en leerlingen boeken tussen het einde van de eerste graad en de derde graad van het secundair onderwijs. Op deze manier krijgen we bovendien een beter zicht op de resultaten die sommige leesmethoden opleveren. Dit maakt ons op termijn minder afhankelijk van grootschaligere onderzoeken zoals PISA & PIRLS.

Daarnaast vormt innovatie een opportuniteit die tot nu toe zelden werd ingezet: innoverende digitale methodes die lezen als fundament hebben en/of specifiek inzetten op lezen, zullen sterker worden benut dan momenteel het geval is. Dat betekent dat we het Leesoffensief logischerwijze onderdeel zullen maken van de ruimere digitale agenda die momenteel volop wordt ontwikkeld.

Actieterrein 6 – Imagoverbetering lezen: campagne leescultuur

Lezen moet weer hip worden. Bij vroegere campagnes preekten we vooral in eigen parochie. Nu focussen we meer op een doelgroep die tot nu toe niet geprikkeld werd om te lezen.

Om het urgentiebesef te verhogen en de aantrekkingskracht van lezen aan te scherpen, is het - naar analogie met het imago dat gegroeid is rond ‘STEM’ - aan te bevelen in te zetten op campagne-instrumenten (- onder meer sociale media en influencers) op maat van de diverse doelgroepen:

- in een beperkte budgettaire setting voert iedereen Leest campagnes rond lezen die thema- of doelgroepgericht zijn, zoals bv. de Jeugdboekenmaand en de Voorleesweek. De stuurgroep bespreekt de grotere inzet op campagne-instrumenten waarbij er instrumenten worden aangeboden om nieuwe of moeilijk te bereiken doelgroepen aan te spreken:
- samenwerking met de VRT biedt een opportuniteit aangezien de VRT een sleutelspeler is in het toegankelijk maken van cultuur, weliswaar met de kanttekening dat jongeren vandaag nog zelden naar TV kijken of de klassieke radioprogramma’s beluisteren. Jongeren zien lezen, doet lezen. Denk maar aan Instagram, TikTok, Tagmag..., enz.
- belangrijk hierbij is om de boekensector zelf ook mee te betrekken.

5. Aanpak en taakverdeling

5.1 Stuurgroep op Vlaams niveau

Voor de opmaak van een geïntegreerd Leesoffensief wordt voorgesteld een beleidsdomeinoverschrijdende stuurgroep op te richten met de opdracht om in het voorjaar 2021 een Leesoffensief aan te leveren (in eerste instantie) voor het leesonderwijs voor 0- tot 18-jarigen.

Primaire betrokkenen zijn o.a. de kinderen en jongeren, de leerkrachten, het bibliotheekpersoneel en de lees(groot)ouders. We vinden het essentieel om nieuwe stemmen vanuit minder voor de hand liggende kennisgebieden in de stuurgroep op te nemen. We denken daarbij aan stemmen die het brede, maatschappelijke veld bestrijken zoals onder meer psychologen, sociologen, historici en filosofen.

We vullen deze stuurgroep verder aan met

- het BoekenOverleg, de Taalunie, de VLOR;
- het Departement Onderwijs: Afdeling Horizontaal Beleid van het Departement Onderwijs en Vorming en CANON Cultuurcel;
- het Departement Cultuur: Literatuur Vlaanderen, Iedereen Leest en het Departement Cultuur, Jeugd en Media;
- het Agentschap Opgroeien regie dat o.a. voor lezen binnen de voor- en buitenschoolse opvang betrokken wordt.

5.2 Taalunie

Het Comité van Ministers van de Taalunie besliste om bij het beleid inzake leesbevordering sterk in te zetten op maximale kennisuitwisseling tussen Vlaanderen en Nederland, en ook gebruik te maken van de kennis die de Taalunie heeft inzake taal- en leesbeleid. Het advies van de Taalraad, specifiek voor de onderwijsaanpak, blijft onderdeel van de Vlaamse aanpak. Maar omdat alle taalvaardigheden samenhangen, zullen de drie andere vaardigheden van taal (schrijven, spreken, luisteren) een minstens even sterke benadering krijgen, uiteraard zonder (begrijpend) lezen los te laten.

De rolomschrijving van de Taalunie is in deze een inhoudelijk klankbord:

- de inhoudelijke aandachtspunten in de aanpak van het leesbevorderingsbeleid, specifiek voor het onderwijs, aangeven;
- de samenhang bewaken tussen de acties om het onderwijs in begrijpend lezen te verbeteren en de acties om de leesmotivatie te bevorderen;
- kennisuitwisseling bevorderen tussen de Vlaamse en Nederlandse aanpak en
- daarbij overzicht houden en afstemming zoeken met relevante Nederlandse en Vlaamse initiatieven.

De Taalunie zal tegelijk een aantal operationele aspecten ondersteunen:

- de ontwikkeling van de methodiek van de taal- en leesfoto voor scholen en de verspreiding ervan in het brede onderwijslandschap;
- het mee uitbouwen en voeden van een databank 'rijke teksten', ook te gebruiken voor het taalonderwijs Nederlands buiten de landsgrenzen.

6. Timing

- November 2020: goedkeuring van het voorliggende voorstel door de Ministers van Onderwijs en Cultuur
- 7 december 2020: bespreking en goedkeuring op het Comité van Ministers van de Taalunie
- Januari 2021: een overleg tussen de kabinetten en de departementen Onderwijs en Cultuur, met als agendapunten:
  - beslissing over de gezamenlijke aanpak;
  - beslissing over de samenstelling en opdracht van een beleidsdomeinoverschrijdende stuurgroep;
  - beslissing over de rol en verwachting t.a.v. de Taalunie;
  - beslissing over de timing.
- Januari 2021: opstart van de kern- en stuurgroep
- Mei 2021: goedkeuring van het Vlaamse Leesoffensief 2021-2025.

De Vlaamse minister van Buitenlandse Zaken, Cultuur, ICT en Facilitair Management, Jan Jambon

Vlaams minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand, Ben Weyts

18 december 2020.